

Makt, utmattning, ohälsa – och

En bent man rider. Döv man går vall. Enögd man duger till drabbning. Blott lik gagnar föga till. Dessa fornnordiska visdomsord står att läsa i vår kanske tusenåriga Havamal. Med andra ord – det finns bruk för alla. Det gäller, eller borde gälla, i arbetslivet.

Men det gäller inte i världspolitikens absoluta toppskikt, för stats- och regeringschefer. En ohälsa kan där i väsentlig grad reducera förmågan att fatta kloka, balanserade och välöversvägda beslut och därmed riskera miljoner människors väl och ve.

Om detta har lord David Owen (bilden) skrivit en synnerligen spännande, insiktsfull och informationstät bok, »In sickness and in power – illness in heads of government during the last 100 years« (Methuen, London, 2008, 420 sidor).

Jag lärde känna David Owen för 45 år sedan. Han hade då fått sin läkarlegitimation två år tidigare och var helt nyinvald i det brittiska parlamentets underhus, bara 28 år gammal. Han blev hälsominister efter åtta år och utrikesminister efter ytterligare tre år.

Det unika med Owen är hans kombination av gedigen medicinsk skolning (neurologi, psykiatri), hans mångåriga personliga erfarenhet av regeringsarbete och hans kunskap om många av de män (och enstaka kvinnor) som styrt världens öden. Han beskriver och analyserar Winston Churchill, Neville Chamberlain, Anthony Eden, Franklin D Roosevelt, Josef Stalin, Margaret Thatcher, Ronald Reagan, François Mitterrand, Charles de Gaulle, Dwight Eisenhower,

SJUKDOM OCH MAK
Hälsoläget bland världens mäktigaste har inte alltid varit det bästa, berättar förre brittiske hälsoministern Lord David Owen (till vänster) i en av sina böcker. Bilderna ovan visar några av världens mer eller mindre sjukdomsdrabbade ledare: Robert Mugabe, Pol Pot, François Mitterrand, Churchill, Stalin, Richard Nixon, Mao Zedong, John F Kennedy, Margaret Thatcher och Ronald Reagan.

Foto: Scanpix

Mao Zedong, Boris Jeltsin, Robert Mugabe, Pol Pot, Richard Nixon, Adolf Hitler – och åtskilliga andra.

Owen menar att somliga av dessa var sjuka redan när de tillträdde sina höga befattningar. Andra fick sin hälsa undergrävd av det politiska livets ofta omänskliga påfrestningar. En tredje kategori drabbades av oskickliga eller med varandra icke samarbetande läkares åtgärder. Andra åter greps av den sjuka som Bertrand Russell kallat »the intoxication of power« – en berusning som enligt Owen efter hand kan leda till ett »hybrissyndrom« (som han menar att bland andra Tony Blair drabbades av).

När John F Kennedy valdes till USA:s president i november 1960 hade han åtminstone tre hälsoproblem. Han fick substitutionsterapi för en Mb Addison (ett tillstånd när binjurebarken inte längre förmår att producera kortisol, aldosteron och DHEA). Han hade betydande ryggsmärtor efter en bilolycka 1938 och en krigsskada 1943. Och han hade buksmärter av olika genes. 1954 hade röntgen visat en kompression i femte ländkotan. Detta ledde till att en metallplåt opererades in för att stabilisera ryggraden. Den avlägsnades året därpå på grund av antibiotikaresistenta infektioner kring plåten och dess skruvar. Mot ryggsmärtorna fick Kennedy prokaininjektioner i ryggmuskulaturen – en behandling som han fick mycket ofta och efter hand blev beroende av. Men till den amerikanska allmänheten spreds intrycket att den nyvalde presidenten var ung, lycklig och (bortsett från ryggsvären) helt frisk.

Till sin personliga läkare i Vita huset valde Kennedy en specialist på kroniska smärtor i skelettmusku-

ödesdigra beslut

laturen, dr Janet Travell. Hans Mb Addison sköttes av en endokrinolog, dr Eugene Cohen. Den utmattning hans enorma arbetsbelastning medförde behandlades av en populär men oseriös läkare, dr Max Jacobson, känd som dr Feelgood. Läkarnas icke-koordinerade medicinska vård ledde till en vildvuxen polyfarmaci, som Kennedy ytterligare förstärkte genom en betydande självmedicinering.

Den nyvalde presidenten misslyckades katastrofalt med att hantera sin första stora utrikespolitiska utmaning – den av USA planerade exilkubanska invasionen i Grisbukten i april 1961. Misslyckandet berodde enligt Owen dels på Kennedys oro att framstå som mjuk och obeslutsam jämfört med företrädaren Dwight Eisenhower, dels på att hans förmåga att fatta komplicerade beslut var undergrävd av hans ohälsa (diarré och urinvägsinfektion hos en felmedicerad Addisonpatient). Kennedy tog misslyckandet hårt: »How could I have been so stupid?« Han grät. Han var »quite shattered«. Owen sammanfattar: »... this was not the behaviour of a fit, resilient Commander in Chief ... It was instead the behaviour of a man physically unwell, buoyed up by a variety of drugs but then brought to a low ebb by failure.«

Några månader efter detta misslyckande mötte Kennedy för första gången sin sovjetiska motpart, Nikita Chrusjtjov. Inför detta utomordentligt viktiga toppmöte (i Wien) var Kennedy rastlös och hyperaktiv. Han varnades uttryckligen för dr Jacobsons intramuskulära injektioner av amfetamin och korti-

son, som gavs utan samordning med Kennedys övriga medicinering – men bemötte varningarna med: »I don't care if it's horse piss. It works.«

Men det fungerade inte alls. »The President was tongue-tied and totally unsure of himself.« Han var bedövad och förvirrad – enligt Owen »almost certainly brought on by the drugs Jacobson had given him«. Toppmötet blev enligt Kennedy »the roughest thing in my life. [Chrusjtjov] savaged me. He thinks because of the Bay of Pigs that I'm inexperienced. Maybe most important, he thinks that I had no guts.«

Hösten 1961 var Kennedy så plågad av ryggsmärtor att en annan av Vita husets läkare, dr George Burkley, gemensamt med dr Eugene Cohen uttryckligen krävde att en verklig specialist på ryggsmärtor skulle konsulteras, nämligen dr Hans Kraus.

Och Kraus samordnade behandlingen, reducerade polyfarmacin och ordinerade sjukgymnastik. Dr Travell ville fortsätta med sina prokaininjektioner, vilket fick Kraus att ställa ultimatum till presidenten: »I won't treat you again if she touches you.« Att bli av med dr Jacobson var svårare men fungerade till slut genom att Kraus meddelade presidenten: »No President with his finger on the red button has any business taking stuff like that.«

Kraus' interventioner ledde till att presidentens hälsa förbättrades, liksom hans förmåga att framgångsrikt hantera nästa utrikespolitiska kris – när Sovjetunionen placerade kärnvapenmissiler på Kuba – och nästnasta – när Berlinmuren byggdes.

På motsvarande sätt studerar Owen sambandet mellan ohälsa, dess behandling och maktutövandet hos bland andra Anthony Eden, shahen av Persien och François Mitterrand. Boken avslutas med en diskussion av obligatoriska hälsokontroller för toppolitiker före och under mandatperioderna men även behovet av större öppenhet hos politiker i frågor som gäller den egna hälsan och större förståelse hos allmänheten.

Owens intresse för ämnesområdet väcktes när han som ung neurolog och psykiater arbetade på St Thomas Hospital, beläget mittemot parlamentet. Där behandlades ledande politiker som fått problem med slitaget i politiken.

Under mina egna fyra år som ledamot av Sveriges riksdag har jag gjort motsvarande (men långt mindre dramatiska) iakttagelser. Arbetsbördan är verkligen tung – enligt Jenny Hansson vid European University Institute [personligt meddelande] arbetar svenska riksdagsledamöter i genomsnitt 61 timmar per vecka. Till detta kommer ytterligare 5 timmar per vecka för sidouppdrag. Var femte ledamot uppgav i en stor enkät att han/hon »oftast« eller »alltid/nästan alltid« var trött och slut. Var femte uppgav att partner/familjen ofta/alltid »blev less på pressen från uppdraget«. Var tredje uppgav att han/hon ofta/alltid var för trött för att uppskatta tillvaron hemma. Till detta kommer isoleringen från den egna familjen för de ledamöter som representerar mer avlägsna delar av vårt land, och upplevelsen att ens insats inte har något tak. Man blir aldrig färdig, kan/bör alltid göra – mer.

Men roligt är det, väldigt roligt.

Lennart Levi
professor emeritus,
riksdagsledamot 2006–2010

NEDSATT FÖRMÅGA
När världens ledare lider av ohälsa får de svårare att fatta kloka, balanserade och välövervägda beslut. Därmed riskeras miljoner människors väl och ve, varnar boken »In sickness and in power ...« av David Owen.